

PUOLUETOIMISTOJEN KÄYTTÖÖN VAALIOHJELMIA LAADITTAESSA

Asia: Vammaisten tulkkauspalveluiden kokonaistilanteen arviointi käynnistettävä pikaisesti

Arvoisat puoluetoimistot

Monet vammaiset henkilöt tarvitsevat tulkkausta lähes kaikessa elämässään, mutta sen toteutuminen ontuu, koska eri hallinnonaloilla säädökset ovat hyvin erilaisia ja osin puutteellisia tai ristiriitaisia. Tilanne koetaan sekavaksi eikä tulkkauksen saaminen edes lääkärikäynnille ole turvattua. Tästä syystä me allekirjoittaneet tahot lähestymme teitä pyynnöllä, että vaaliohjelmissanne nostaisitte erääksi kohdaksi vammaisten tulkkauspalvelun kokonaisarvioinnin käynnistämisen.

Asiasta on tehty jo kaksi (2) kirjallista kysymystäkin (KK 657/2021 vp sekä KK 57/2022 vp). Olemme myös osoittaneet asiasta tapaamispyynnön sosiaali- ja terveysministeriölle, jonka hallinnonalaan keskeisimmät tulkkauksen toteutusmuodot kuuluvat (Kela, hyvinvointialueet), vaikka tulkkauspalvelu onkin monen hallinnonalan alla eri lakien perusteella.

Marinin hallitusohjelmassa todetaan, että Kelan järjestämien palvelujen toimivuutta selvitetään. Kyseisistä palveluista tulkkauspalvelu on luonteeltaan toissijainen, mutta volyymiltaan erittäin laajaa. Asiakkaan kannalta ensi- ja toissijaisuuden ratkaiseminen on kestävämpi, koska silloin kun tulkkauksen tarve on yllättävä, ei ole aikaa odottaa. Viranomaisten vastuulla oleva tulkkaus tarjotaan mm. asiakas- ja potilaslakien sekä hallintolain perusteella, mutta oikeusministeriön julkaiseman viittomakielibarometrin (OMSO 2021:4) mukaan tämä velvoite järjestää tulkkausta tunnetaan varsin heikosti. Kuuroista vastaajista vain 13 % sai viranomaisen kanssa asioidessaan tulkkauksen viranomaisen järjestämänä. Puhevammaisista ihmisistä 68 % koki, että mahdollisuudet kommunikointiin ja vuorovaikutukseen vähenivät koronasta johtuvien rajoitusten ja toimenpiteiden seurauksena. ([Linkki puhevammajärjestöjen kannanottoon 20.11.2020](#))

Sosiaali- ja terveyspalveluiden kokonaisuudistukseen sisältyvän järjestämislain 5 § 3 momentti määrää tulkkauksen järjestämisvastuun hyvinvointialueille, mutta niihin ei tule uutta osaamista asian toteuttamiseen. Lain kirjaus ei mielestämme ole riittävän velvoittava, ja olemme huolissamme siitä, että tämän hetken tietojen mukaan lainkohtaa ”tulkitseminen on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan” ei olla vahvistamassa asiakas- ja potilaslakien muutoksella.

Tällä hetkellä tulkkauspalveluiden hankinta on monella hyvinvointialueella avattu tai valmistelussa, ja eri (puhuttujen) kielten tulkkausten hankintojen rinnalla hankitaan vammaisten tulkkauspalvelut ”erityisryhmien palveluina”. Muotoilu on puutteellinen, koska se ei ota huomioon YK:n vammaissopimuksessa määriteltyä jaottelua kieliin ja kommunikointikeinoihin – toisin sanoen siihen, että kyse on myös kielellisistä oikeuksista ja oikeudesta ilmaisunvapauteen. Tämä kertoo, ettei hankinnasta vastaavilla ole syvällistä asiantuntemusta vammaisten tulkkauspalvelun järjestämisestä.

Perusopetuslaissa (628/1998) olevan 31 §:n mukaisen tulkitsemis- ja avustajapalvelun tarve arvioidaan erillään oppimisen tuesta (16-18 §), vaikka niitä kirjataan kootusti erityisestä tuesta tehtävään hallintopäätökseen. Tulkitsemisen tarvetta ei kunnissa kuitenkaan aina osata arvioida, ja sen vuoksi osa lapsista saa avustajapalvelua, joka on hänen kielellisiin tarpeisiinsa nähden riittämätöntä eikä oppilas voi siksi täysimääräisesti osallistua opetukseen. Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista (133/2010) määrittelee Kelan toissijaiseksi vastuutahoksi tulkkauspalvelun järjestämisessä. Oppivelvollisuuden

laajentaminen syksyllä 2021 ja sen osana syksyllä 2022 käynnistyvä TUVa-koulutus tuovat aiempaan työnjakoon painetta, sekavuutta ja lisäkustannuksia.

Lisäksi tulkkausta järjestetään mm. esitutkinnassa, oikeuslaitoksessa ja vankeinhoidossa. Oikeus tulkkauspalvelun saantiin on siis tällä hetkellä varsin monimutkainen ja monessa laissa oleva kokonaisuus.

Lopuksi

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista on ollut voimassa jo 12 vuotta. Kuten kirjallisissa kysymyksissäkin nostettiin esille, tämän kokonaisuuden tarkastelulla on kiire. Tätä tarvetta on nostettu esiin myös oikeusministeriön lausunnossa hallituksen kertomukseen kielilainsäädännön soveltamisesta (K 18/2017 vp) sekä perustuslakivaliokunnan lausunnossa hallituksen vuosikertomukseen (PeVL 31/2021 vp, kohta 7).

Vammaisjärjestöillä, tulkkauspalvelun tarjoajilla, tulkeilla ja tulkikouluttajilla on selkeä kuva niistä monista ongelmista, joita asiakkaille koituu nykylainsäädännön puitteissa ja siitä, mitä niiden ratkaiseminen edellyttää. Viranomaiset harvoin tunnustavat vastuutaan ja uuteen lainsäädäntöönkin lisätään lähinnä viittauksia Kelan toissijaiseen tulkkauspalvelun järjestämisvastuuseen.

Kyse on oikeudesta omaan kieleen ja kommunikointiin. Kielelliset perusoikeudet on kirjattu perustuslain 17.3 §:ään ja niiden turvaaminen on myös YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 27/2016) Suomelle tuoma ihmisoikeusvelvoite.

Toivomme, että voisitte oman puolueenne vaaliohjelmassa nostaa vammaisten tulkkauspalvelun kokonaisarviointin pikaisen käynnistämisen yhdeksi teemaksi.

Helsingissä 23.3.2022

Autismiliitto ry

Kehitysvammaliitto ry

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Kieliasiantuntijat ry

Kuuloliitto ry

Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry

Kuurojen Liitto ry

Suomen CP-liitto ry

Suomen Kirjoitustulkit ry

Suomen Kuurosokeat ry